

Byarums kyrkogård

Antikvarisk medverkan i samband med
partiell omläggning av kyrkogårdsmur

*Byarums socken i Vaggeryds kommun,
Jönköpings län, Växjö stift*

Byarums kyrkogård

Antikvarisk medverkan i samband med
partiell omläggning av kyrkogårdsmur

*Byarums socken i Vaggeryds kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2016

Innehåll

Inledning	5
Syfte	5
Historik	5
Före åtgärd	6
Omfattning och vidtagna åtgärder	7
Södra muren, väster om porten	8
Västra muren	8
Östra muren	9
Södra muren, öster om porten	9
Sammanfattning	9
Utvärdering	9
Antikvariska avvägningar och iakttagelser	10
Referenser	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Bilagor	11
Bilaga 1 Fotografier	11
Bilaga 2 Ritning	16
Bilaga 3 Karta över kyrkogården	17

Utdrag ur digitala fastighetskartans blad Byarum: 63E 7eN.

Inledning

Under hösten 2015 och våren 2016 har delar av murarna kring Byarums kyrkogård restaurerats. Åtgärden var inte tillståndspliktig utan betraktades som en vård- och underhållsåtgärd.

Byarums pastorat utsåg läns museet och Britt-Marie Börjesgård som antikvarisk medverkande som även har sammanställt rapporten.

Syfte

Syftet med åtgärderna var att ställa de aktuella partierna av muren i gott stånd.

Historik

1826 utvidgades kyrkogården ”6 alnar åt Nord” och ”40 alnar åt öster”. Marken i öster fylldes också upp då i de delar som beskrevs som en ”djup och bred dæld”. Kyrkogårdens äldre del fick vid samma tid sin nuvarande utsträckning och de omgivande kallmurarna uppfördes. Den östra fullbordades 1827, de norra och södra 1828. Samma år uppmurades en stiglucka i öster.

På 1920-talet utvidgades kyrkogården åt norr och den norra kallmuren slopades, ny begränsning i detta väderstreck blev en häck och ett järntrådsnät. År 1936 togs en grind upp mellan det nyuppförda bårhuset och kyrkans sydportal och en gång anlades i anslutning till detta. 1944 utvidgades kyrkogården också åt väster, här sluttar terrängen åt väster och för att uppväga sluttningen är utvidgningen terrasserad i två steg och den övre terrassen sträcker sig längs den gamla muren i väster.

Byarums kyrka från öster. Kyrkogårdsmuren mot vägen lades om i ett parti söder om stigluckan.

Före åtgärd

Fyra partier av kyrkogårdsmuren uppvisade skador. Det var två avsnitt av den södra muren på respektive sida om porten, ett parti av den västra muren norr om trappan samt ett avsnitt av den östra muren, söder om stigluckan. Skadorna bestod av sättningar och murarna hade tendenser att ”kalva”. Längs muren i söder är trädkransen nedtagen, muren buktade efter de tidigare träden. Den västra muren som också utgör kant för terrasseringen mot utvidgningen i väster tillsammans med en upplagd jordvall befarande man kunde vara underminerad, i partier där vatten ansamlades.

Murarna är lagda av natursten, med relativt avlånga hällliknande stenar. Murkrönen täcks av mossor och enstaka suckulenter.

Muren i sydväst lutade utåt och uppvisade en tydlig böj före åtgärd.

Muren i väster var hopsjunken i dess mitt och lutade något utåt.

Muren i väster, söder om stigluckan, lutade inåt före åtgärd.

Till vänster: Södra muren, öster om porten, före åtgärd.

Omfattning och vidtagna åtgärder

Fyra partier av muren har lagts om. Arbetena har utförts med handkraft och med hjälp av en liten grävmaskin. Arbetena inleddes den 2 november 2015 och tre partier lades om under november månad. Den fjärde och avslutande delen gjordes under april 2016.

De åtgärdade partierna har plockats ned och sedan återsatts. Respektive upplag har grävts ut cirka 50 cm och återfyllts med stenkross och makadam. Vid återläggningen av muren har murens struktur och sammansättning varit viktig att bevara. Likaså att stenarna har återlagts på samma håll, så att lav och annan påväxt har bevarats i möjligaste mån.

Murarna var uppbyggda som skalmurar. Vissa delar av murverket hade relativt stora tomrum i murkärnan, vilket gjorde att muren i dessa partier hade en tendens att falla ihop. I andra delar av murverket var det relativt mycket jord i muren, troligen bildad av ned-

Flera av murarna hade hålrum i sin kärna, här muren i sydväst.

Pågående arbeten, omläggning av muren i sydväst. Upplaget för muren grävdes ur och återfylldes med ett bärlager av stenkross och makadam. De största stenarna lades i botten. Stora stenar lades på plats med gripklo, finjustering utfördes sedan med hjälp av järnspett.

Detalj av stubben i anslutning till muren i söder, väster om porten. Delen utanför muren lämnades kvar.

fallande löv och annan över tid påförd förna. Jorden har avlägsnats och hålrum i skalmuren har fyllts upp med makadam.

Efter omläggning av muren har det bevarade täcket av mossor återlagts.

Södra muren, väster om porten

I den södra muren lades ett parti väster om porten om cirka tio meter om. Muren hade en knäck i detta parti. Ny grundläggning gjordes för muren, cirka 50 cm jord grävdes bort och återfylldes med 30 cm stenkross (090) och 25 cm makadam, ytan paddades. En stubbe efter ett tidigare träd som hade stått utanför muren påträffades. Stubben grävdes delvis bort, delen under muren togs bort, men den del som låg utanför muren lämnades för att inte behöva återfylla med jord vid sidan om anläggningsytan.

Muren i väster

Muren i väster, står på kanten av terrasseringen mot den nya kyrkogårdsdelen längre i väster, muren är högre på nedsidan än in mot den gamla kyrkogården. Den större delen av höjdskillnaden upptas dock av en släntad jordvall.

En sträcka på cirka 14 meter, norr om trappan, lades om. Det var partiet mellan det tredje och fjärde trädet från trappan och norr ut. Då det har varit problem med kvarstående vatten på kyrkogården i anslutning till detta parti, lades ett dränerande skikt i botten. Grävningen utfördes med varsamhet då här finns större träd som ska bevaras. Jordmassor under muren grävdes bort cirka 50 cm, i anslutning till trädens rötter gick inte att gräva lika djupt då träderas rötter inte fick skadas. Utrymmet återfylldes med makadam, i enlighet med av beställaren upprättad skiss, se bilaga 2. En fiberduk lades ovanpå makadamen under muren. Närmast muren, på dess insida, lades också makadam.

Östra muren

Ungefär 16 meter av muren lades om, med start cirka två meter söder om stigluckan och sedan vidare söder ut. Muren i det omlagda partiet lutade inåt och var något hopsjunken i dess kärna. I denna sträckning ansluter muren mot den tidigare riksvägen, området närmast muren i öster ärstensatt med smågatsten, vilket gjorde att grundarbetena fick distinkt avgränsas till muren utbredning för att inte behöva röra stensättningen. Omläggningen utfördes på samma sätt som vid den södra muren.

Södra muren, öster om porten

I en andra etapp under våren 2016 lades ytterligare ett parti om cirka 15 meter av den södra muren om, nu öster om porten. Omläggningen utfördes på samma sätt som tidigare murar.

Sammanfattning

De aktuella arbetena har innefattat:

- Demontering och omläggning av fyra partier av kyrkogårdsmuren om sammanlagt ca 55 löpmeter
- urgrävning och förstärkning av respektive murs upplag med stenkross och makadam
- ett dränerande skikt lades under muren i väster

Utvärdering

Slutbesiktning av de under hösten utförda arbetena genomfördes den 16 november 2015. Vid besiktningstillfället deltog, från pastoratet Lars Andersson, Per Karlsson, Farmartjänst Vaggeryd och antikvarie Britt-Marie Börjesgård, läns museet. Den avslutande etappen som genomfördes våren 2016 besiktigades den 18 april. Vid det andra besiktningstillfället deltog Lars Andersson och Britt-Marie Börjesgård.

Pågående arbeten på muren i väster.

Slutbesiktning av den södra muren öster om porten. Kyrkogårdsföreståndare Lars Andersson och Per Karlsson, Farmartjänst Vaggeryd.

En av de pilsnerflaskor som påträffades i muren. Flaskan saknar datering i botten, men har ett "L" med omgivande stjärnor på halsen.

Pastoratet har utsett Jönköpings läns museum, Britt-Marie Börjesgård till antikvarisk medverkande. Länsmuseum har följt de utförda arbetena i samråd med entreprenör och beställare.

Vid slutbesiktningen i november noterades att det återlagda skiktet av moss på murens krön var lagt i murens mitt, det borde spridas över hela murkrönets yta. Vidare noterades behov av några enstaka mindre fyllningsstenar på den västra murens nedsida.

Länsmuseumets generella synpunkt var att arbetena var väl utförda och i enlighet med församlingens beställning och de av länsmuseum preciserade anvisningarna. De slutförda arbetena hade genomförts på ett antikvariskt tillfredsställande sätt och godkändes därför.

Antikvariska avvägningar och iakttagelser

Enstaka kistbeslag, glaskross och någon äldre brun pilsnerflaska påträffades i muren och då framförallt i muren i söder i anslutning till entrén.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum. Topografiska arkivet.

Tryckta källor

Gullbrandsson, Robin. 2007. *Kulturarisk karakterisering och bedömning Byarums kyrkogård*. Jönköpings läns museum, byggnadsvårdsrapport 2007:9.

Delbesiktning av muren i väster. Lars Andersson kontrollerar att muren är rak.

Den först omlagda delen av den södra muren är klar.
Foton från november 2015.

Omläggningen av muren i väster är klar. För att komma tillrätta med att det samlades vatten vid muren, påfördes också jord vid de anslutande gravarna.
Foto från november 2015.

Muren i väster, från väster.

Muren i väster, från sydväst.

Muren i öster.

Muren i öster, vid slutbesiktningen den 16 november var arbetena inte helt slutförda.

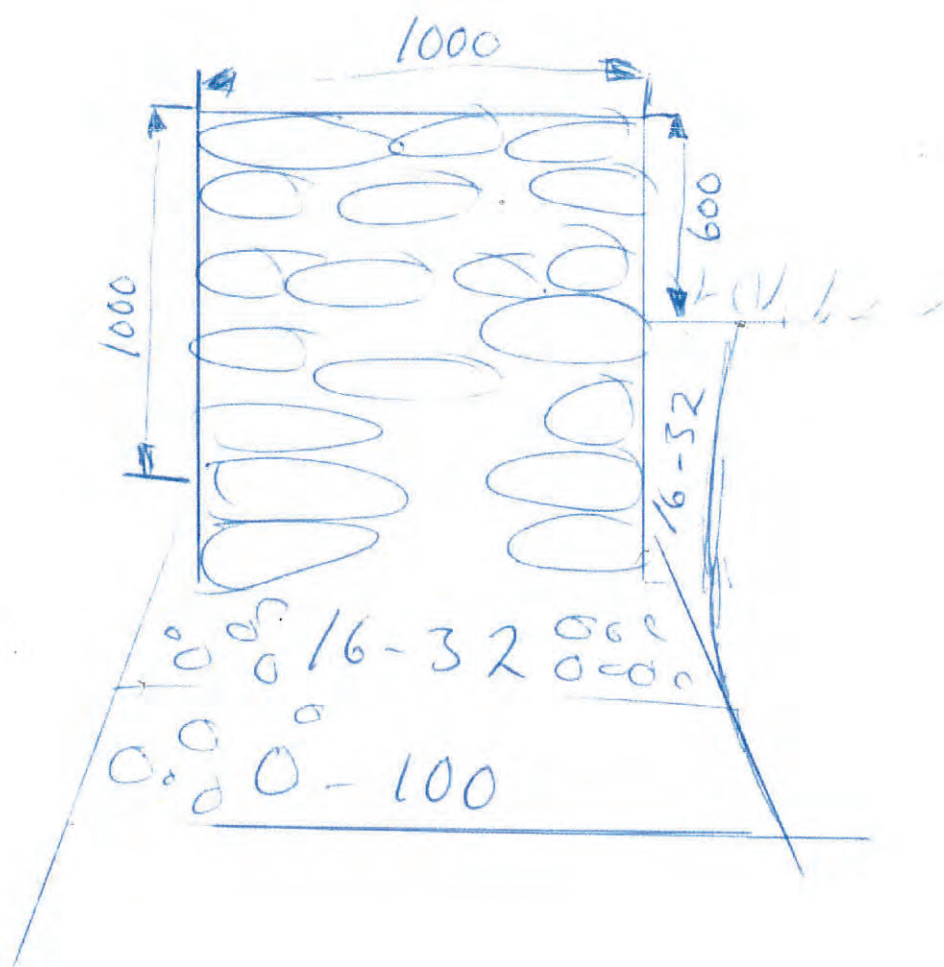

Den andra etappen av muren i söder, öster om porten, lades om under våren 2016. Två tomrör lades under muren för eventuella framtida behov av eldragningar i anslutning till denna del av muren.

Principskiss Kyrkogårdsmur Byarums kyrkogård 20150529

Bilaga 3. Karta över kyrkogården

Under hösten 2015 och våren 2016 lades fyra partier av kyrkogårdsmuren
vid Byarums kyrkogård om.